

Naissukupolvet Ukrainan maaseudulla

Jevhenija Kuznjetsova: *Kysykää Mialta*. Suomentanut Eero Balk. Helsinki: Aula & Co, 2022. 217 s. ISBN: 978-9523643086.

Kysykää Mialta on Jevhenija Kuznjetsovan ensimmäinen kaunokirjallinen teos. Kuznjetsova on ukrainalainen kääntäjä, kirjailija ja tutkijatohdori. Ukrainankielinen alkuteos *Spytaite Mijetšku* on julkaistu vuonna 2021, ja se on ehtinyt jo olla sekä Euroopan unionin vuoden 2022 kirjallisuuspalkintoehdokas että ehdolla BBC Ukrainan vuoden kirjaksi. Nyt teos on saatu suomeksi Eero Balkin toimivana suomennoksena.

Romaani alkaa keski-ikäistyvien sisarusten Mian ja Lilian palatessa Teodora-isoäitinsä taloon jonnekin Ukrainan maaseudulle. Vähän myöhemmin seuraan liittyy heidän kaksosia odottava Marta-serkkunsa sekä heidän äitinsä Maria. Ja tämän jälkeen yksi Lilian ex-puolisoiista tuo taloon vielä hoitoon pienen Ljusja-tytön, joka lopulta jää perheeseen. Neljän sukupolven naisten elo saman katon alla ei aina suju täysin konflikteitta, ja välillä sanailu on varsin piste-liästä. Pohjimmiltaan talo on kuitenkin heille kaikille turvapaikka, joka kantaa mukanaan heidän muistojaan vuosikymmenten varrelta. Mieshahmoja romaanin sivuilla vierailee harvakseltaan ennen kuin heidän läsnäolonsa vahvistuu teoksen loppupuolella.

Serkukset Mia, Lilia ja Marta ovat kaikki jollain lailla elämässään risteyskohdassa: Lilia arpo, lähtisikö nykyisen puolisonsa kanssa Australiaan, Mia pohtii valintaansa kahden miehen välillä ja Marta odottaa ristiriitaisin tuntein lastensa syntymää sekä selvittää suhdettaan niiden isään, joka romaanissa pysyy pitkään kaikille arvoituksena. Naisten keskusteluissa pohditaan elämän valintojen ohella sitä, mitä tehdä vanhal- le, räsistyneelle omenatarhalle sekä puhutaan täysin arkisista asioita. Lisäksi ratkotaan sitä, kuka lopulta ottaa Ljusjan perheeseensä. Kuznjetsovan raikas ja kevyt tyyli tavoittaa hyvin ihmisten välisen arkisen kommunikaation, jossa välillä puhutaan toisten ohi ja tärkeitä aiheita usein vain sivutaan.

Romaanin rauhalliseen tunnelmaan on helppo solahtaa. Henkilökuvaus kuitenkin paikoin hieman horjuttaa hallittua kokonaisuutta. Tässä

esimerkiksi dialogin sirpaleisuudella on osu- tensa: joskus kaipaisi päähenkilöiden pääsevän keskusteluissaan jonnekin pintaa syvemmälle. Sivuhenkilöiden kuvauksessa kerronta nojaa vä- lillä liikaa yhteen ominaisuuteen, mikä ei tunnu aina aivan loppuun asti mietityltä.

Isoäidin talo ei ehkä ole täydellinen idylli, mutta idyllin aineksia siinä on. Talo ja kylä tuntuvat olevan hieman irrallaan muusta maailmasta, ajasta ja paikasta. Kylä jää myös nimettömäksi, mikä entisestään etäännyttää sitä referentiaalisesta maailmasta. Jossain kerronnan taustalla tuntuu siis vaikuttavan euroopalainen provinssin tai maaseudun kronotooppi. Tällä tavalla myös nyky-Ukraina ja sen tapahtumat jäävät romaanissa varsin etäälle, jonnekin taustalle. Sota, joka romaanin kontekstissa tarkoittaa Itä-Ukrainan vuodesta 2014 jatkunutta sotaa, mainitaan kerran.

Neuvostomenneisyyskin jää melko vähälle käsittelylle, isoäidin muutamien muisteluiden varaan: ”Tiedättekö, montako tonnia hiiltä olen lapioinut isoisänne rakentaessa valtiota, joka siten romahti rutisten ja oli tappaa alleen ne, joita ei ollut tappanut aikaisemmin?” (51). Romaani ei siis pyri mihinkään yhteiskunnalliseen läpileik- kukseen vaan keskittyy naissukupolvien välisiin suhteisiin ja heidän oman paikan etsimiseensä. Sukupolvien kuvaus tarjoaisi silti niin paljon tilaisuuksia pohtia Ukrainan lähimenneisyyttä ja kaukaisempaakin historiaa, että on hieman sääli, ettei näihin tilaisuuksiin tartuta. Toisaalta voi ajatella, että romaanin kurottua tässä kohti oman- laistaan, viitteelliseen todellisuuden kuvaukseen perustuvaa realismia, jossa liikutaan lähinnä nykyhetkessä. Lisäksi romaanissa pohditaan paljon oman elämän valintoja ja mahdollisuuksia, joten ytimessä tuntuu olevan ajatus siitä, että tämä hetki on merkityksellinen, että tässä hetkessä me valitsemme tulevaisuutta. Romaanin tarinasta tulee tällä tavoin myös universaalimpi ja se ohjaa ajattelemaan naissukupolvien ketjuja yhteiskunnissa ylipäättään.

Romaanin vahvuus on ennen kaikkea paikan kuvauksessa, isoäidin talo ja puutarha hahmottu- vat kirjan sivuilta raikkaasti. Romaani tavoittaa myös hyvin jonkinlaisen kokemuksen elämän epämääräisyydestä ja sattumanvaraisuudesta,

siitä, miten omasta elämästä voi olla vaikea rakentaa mitään kovin selkeää tarinaa. Kuznjetsovan romaaniin suomennos on loistava tapa tutustua ukrainalaiseen nykykirjallisuuteen, ja toivottavasti Suomessa innostutaan julkaisemaan lisää ukrainalaisen kirjallisuuden suomennoksia

lähitulevaisuudessa, niin vanhempaa kuin uusintakin kirjallisuutta.

Anni Lappela
Helsingin yliopisto

Vladimir Gel'man ja Venäjän kohtalo

Vladimir Gel'man: *The Politics of Bad Governance in Contemporary Russia*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2022. 213 s. ISBN: 978-0472055623.

Vladimir Gelmanin uusin kirja perustuu suurimaksi osaksi hänen tieteellisissä lehdissä vuosina 2016–2021 julkaistuihin artikkeleihin. Uutta on teoksen esipuhe ja viimeinen luku, joka pohtii huonoa hallintoa vertailevasta näkökulmasta. Teos on eri tahoilla ilmestyneet tekstit yhteen kokoavana hyvin merkittävä lisä Venäjän-tutkimukseen, Gelman näet tuntee Venäjän lisäksi muitakin maita, mikä toisaalta suhteellistaa, toisaalta jyrkentää näkemyksiä Venäjästä ja sen kehityksestä.

Aluksi Gelman määrittelee teoksen lähtökohdan, joka on tärkeä Venäjän-tutkimukselle ja kaikessa yksinkertaisuudessaan omaperäinen. Huono hallinto määritellään usein hyvän hallinnon puutteiden kautta, ja kun siinä huomataan puutteita, päätellään, että hallinto on huonoa. Gelman kirjoittaa: ”Vertailevassa katsannossa nykypäivän Venäjä on esimerkki hyvin kyvykkästä autoritaarisesta valtiosta, jolla on huonon hallinnon tärkeimmät ominaisuudet kuten oikeusvaltioperiaatteen puuttuminen tai kieroutuminen, lähes universaali ja häikäilemätön oman edun tavoittelu, kaikkialla ilmenevä korruptio, valtion säätelyn heikko laatu, laaja julkisten varojen väärinkäyttö ja hallinnon yleinen tehottomuus” (s. 1). Nämä ominaisuudet eivät kuitenkaan ole yksittäisiä puutteita vaan muodostavat kokonaisuuden. Huono hallinto on oma järjestelmänsä – turhaan Venäjän hallintoa kuvattaessa ei käytetä myös termiä *sistema*. Autoritaarisen hallinnon maassa, jossa valtaa pitää valtiojohto ystävineen (*cronies*), järjestelmä on valtaa pitävien tietoisesti kehittämä – Gelmanin mukaan he ovat myrkyttäneet valtion.

Demokratia ei sinänsä takaa hyvää hallintoa, kuten monista maista tiedämme, ja autoritaarinen Venäjä voisi olla myös hyvän hallinnon maa.

Näin ei ole, mikä on hiukan merkillistä: onhan Venäjä kehittynyt, urbaani ja suhteellisen vauras maa, jonka väestö on hyvin koulutettua, ja sillä oli oma etsikkoaikansa reaaliosialismin romahtaessa. Gelman pohtii vastausta ongelmaan viitaten varhaisrenessanssin taiteilijan Ambrogio Lorenzettin maalaukseen (1338), joka antaa huonon hallinnon konkreettisen kuvan. Siinä kuvataan tyranni, jota ympäröivät julmuuden, petoksen, huijauksen, raivon ja sodan hahmot ja kehystävät rahanhimo, ylpeys ja turhamaisuus. Tämä on kiusallisen osuvaa sen perusteella, mitä tiedämme Vladimir Putinin hovista. Rajaton valta on huonon hallinnon päälähde.

Venäjän hallinto on siis tarkoituksellisen huonoa, koska se on valtaeliitin intressien mukaista. Gelman kuvaa maassa vallitsevan järjestelmän peruseriaatteen näin: (1) Oman edun tavoittelu eli taloudellinen kähmintä (*rent-seeking*) on hallinnon tärkein käyttövoima; (2) hallinnon hierarkiassa (”vertikaalissa”) on vain yksi tärkeä päätöksentekijä, jolla on poliittisen vallan monopoli; (3) politiikan ja talouden toimijoiden autonomia on ehdollista, sitä voidaan rajoittaa tai se voidaan kumota koska tahansa; (4) viralliset instituutiot ovat hierarkian resurssienjaon sivutuotteita ja niillä on merkitystä siinä määrin kuin ne edistävät oman edun tavoittelua, ja (5) hierarkia sisältää ryhmiä tai klikkejä, jotka kilpailevat keskenään taloudellisesta hyödystä kokonaisuutta vahingoittaen.

Gelmanin mukaan Venäjän vallan vertikaalissa hallinnon todellinen ydin on luonteeltaan epävirallinen, viralliset instituutiot kuten lainsäädäntö ja muu sääntely toimivat tämän kuorena. Voisi miltei sanoa, että tämä huomio on teoksen tärkein anti. Kyse ei kuitenkaan ole pelkästä huonon hallinnon naamioimisesta, vaan instituutiot toimivat autoritaarisen vallan eri osallisten intressien ja hyötyjen jakajina ja tasapainottajina. Näkemys korostaa epävirallisten suhteiden merkitystä venäläisen yhteiskunnan eri tasoilla. Gelman pohtii monesti ns. *principal*